

**VAN STAR KADIN DERNEĞİ'NE
BAŞVURAN KADINLARIN TANIKLIKLARI
KADINA YÖNELİK ŐİDDETELE MÜCADELE
İZLEME RAPORU**

2023

**Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliđi finansal desteği ile
üretimiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Star Kadın Derneği sorumludur
ve hiçbir şekilde Avrupa Birliđi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.**

Raporu hazırlayan: Ruken Ay
2023

"Bu toplumun kabul edilebilir kadın tanımı çerçevesinin dışında duranlarımız; fark potasında eritilenlerimiz –yoksul olanlarımız, lezbiyen olanlarımız, siyah olanlarımız, daha yaşlı olanlarımız– bilir ki hayatta kalmak akademik bir yetenek değildir. Hayatta kalmak, rağbet görmeyerek ve bazen de hakarete uğrayarak nasıl tek başına ayakta duracağını ve bu yapının dışındakiler olarak tanımlanmış başkalarıyla birlikte hepimizin serpilebileceği yeni bir dünya tanımlamaya ve onu aramaya adanmış bir ortak davanın nasıl güdülebileceğini öğrenmektir. Farklılıklarımızı alıp nasıl güce dönüştürebileceğimizi öğrenmektir. Çünkü efendinin araçları efendinin evini asla yıkamaz. Bu araçlar geçici olarak efendiyi onun oyununda yenmemizi sağlayabilir ama hiçbir zaman hakiki bir değişim getirmemize olanak sağlamazlar. Ve bu olgu, hâlâ efendinin evini tek destek kaynağı olarak tanımlayan kadınlar için tehditkâr bir hal alır yalnızca."

Bahisdışı Kız Kardeş /Audre Lorde

İçindekiler

GİRİŞ	1
Bu çalışmaya neden ihtiyaç duyuldu?	3
İzleme çalışmasının kapsamı nasıl oluşturuldu?	3
MEVCUT DURUM	4
YÖNTEM	7
İZLEME BULGULARI	8
Kadınlar derneğe başvurmaya nasıl karar verdi?	10
Şiddete maruz kalındığında ilk nereye ulaşıldı ve nasıl sonuçlandı?	12
Haklar ve ilgili mekanizmalar hakkında bilgi düzeyi	14
SONUÇ VE ÖNERİLER	15
Öneriler	16

GİRİŞ

Günümüzde Türkiye’de ve dünyada hak savunucularının mücadele ettiği önemli sorunların başında ataerki, genel ahlak, ikili cinsiyet sistemi, ırkçılık, milliyetçilik, türcülük gibi farklı ve/veya çoklu iktidar sistemleri sonucu ortaya çıkan pek çok hiyerarşi ve tahakküm gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılık gibi tahakküm biçimleri hepimizin tanık olduğu üzere tüm insanlar üzerinde yıkıcı, yıkıcı sonuçlar yaratmaktadır.

Star Kadın Derneği, 2019 yılında kuruluşundan bu yana toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunmak amacıyla Van ve çevre illerde farklı alanlardaki eşitsizlikleri saptayarak sorunları açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Bu izleme raporu, Van Star Kadın Derneği tarafından Etkiniz AB Programı’nın İnsan Hakları İzleme Desteği kapsamında hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı Star Kadın Derneği’ne başvuran şiddete maruz bırakılmış kadınların bilgi ve deneyimlerinden hareketle, Van’da bir insan hakkı ihlali olarak kadına yönelik şiddete ve ayrımcılığa ilişkin tablonun ve yereldeki şiddetle mücadele mekanizmalarının uluslararası ve ulusal standartlar çerçevesinde izlenerek ortaya çıkarılması ve bu sayede kadınların insan haklarına ve şiddeti önleme mekanizmalarına erişimini sağlamaya katkıda bulunmaktır.

Bu izleme çalışması ile kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların mevcut hakları ve mevzuattan ne düzeyde haberdar olduğu tespit edilmeye çalışılmış ve bu mekanizmalara erişimleri konusu ele alınmıştır. Ayrıca, bu çalışma ile kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığa maruz kalınması halinde kadınların ilgili mekanizmalara başvuru süreçlerindeki sorunlar, başvurularının önündeki engeller incelenmiştir. Çalışmada, kadınların hak arayışı ve şiddeti önleme mekanizmalarının harekete geçirilmesi amacıyla hangi yolları izlenmesi gerektiğine yönelik bulgular da elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma uzun vadede, kadınların yaşamın her alanına eşit oranda katılmalarının önündeki engellerden biri olan toplumsal cinsiyet temelli şiddetin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacaktır. Kadınlara yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarından biri olarak ele alan çalışma, şiddetin ortadan kaldırılmasında biçimsel eşitlik anlayışını temsil eden “yasa önünde eşitlik” kavramının ötesine geçerek, fırsat eşitliğini tam bir eşitlik sağlanana kadar bir araç olarak algılayan ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülmesinin gerekliliğine vurgu yapan bir bakış açısı ile hazırlanmıştır. İzleme çalışması kapsamında elde edilen bulgular ışığında, yereldeki şiddetle mücadele mekanizmalarının ne ölçüde etkili çalıştığı, hangi aksaklıklardan dolayı kadınların hak ihlalleri yaşadığı, şiddetle mücadeleden sorumlu hangi kurumların

uluslararası ve ulusal standartlara göre hangi sorumluluklarını yerine getirmediğini tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu izleme raporu ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği anaakımlaştırma politikalarının yapısal etkisi açısından izlenmesine dair değerlendirmelerinde, siyasi iradenin toplumsal cinsiyet eşitliği normundan vazgeçmesinin resmi politikalara ve metinlere nasıl yansıdığını ve bunun uygulamadaki sonuçlarını yorumlamıştır. Kadınlara yönelik şiddet ile mücadelenin 'altın standardı' olarak kabul edilen İstanbul Sözleşmesi, 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmış ve 4 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, kadınlara yönelik şiddet ile ev içi şiddeti önlemek, şiddete maruz kalanları korumak, şiddet uygulayanları cezalandırmak ve şiddet ile mücadele için bütünlüklü politikalar geliştirmek amacını taşımaktadır. Avrupa Konseyi üyesi tüm ülkeler tarafından imzalanmış olan İstanbul Sözleşmesi'nde daha önceki uluslararası sözleşmelerden farklı olarak Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO) isimli bir izleme mekanizması bulunmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, devletlerin şiddet ile mücadele konusundaki sorumluluklarının altını çizmekte, GREVIO aracılığıyla ülkelerin bu alandaki faaliyetlerini uluslararası normlar çerçevesinde değerlendirerek, ulusal politikalara destek sunmayı hedeflemektedir.

Sözleşmeden imzasını çeken hükümetin tasarrufu nedeni ile yine raporumuzda bulgularla belirginleşen önemli bir veri de, dezavantajlı gruptaki kadınların adalete erişim yollarının tıklandığının görülmesidir. Rapor bulgularının altını çizdiği gerçekliklerden önemli olan bazıları; kadınları destek mekanizmalarıyla kurabilecekleri istikrarlı bir güven duygusunun kurulamayışı, kadınların hak talepleri için anadilde hizmet erişimlerinin olmaması ve derinleşen kadın yoksulluğudur.

BM Genel Sekreteri'nin BM Kadının Statüsü Komisyonunun 65'inci oturumunda bulunduğu Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınlar ve kız çocuklarının güçlenmesi için kadınların kamusal hayata ve karar alma süreçlerine tam ve etkili katılımının sağlanması ve şiddetin ortadan kaldırılması (E/ CN.6/2021/3)¹ başlıklı raporu yakın tarihi sebebiyle baz alınarak önerilerimizi¹ oluşturduk.

Bu rapor hazırlanırken Star Kadın Derneği olarak takip ettiğimiz kadına yönelik her türlü şiddet dosyasını, kadınların yaşadığı eşitsizliği incelerken tüm yoksunlukları ele almayı, özgün dinamik ve bölgesel dezavantajlılığı da görünür kılanın sorumluluğunu taşıdık.

Umarız ki kısa dönemli bu izleme çalışmamız toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanı için bir rehber özelliği taşır ve bu çalışmaların devam adımlarından biri olur.

¹ <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.6%2F2021%2F3&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>

Bu çalışmaya neden ihtiyaç duyuldu?

Bu izleme çalışması ile 2022 ve 2023 yıllarında derneğe yapılan başvurular ve şiddete maruz bırakılanların deneyimleri üzerinden destek mekanizmaları altında sunulan hizmetlerin, uluslararası standartlara uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini ortaya koyulması ve uygulamaya dönük öneriler geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlandı.

Bu izleme çalışması ile:

- Şiddete maruz bırakılan kadınların deneyimlerini görünür kılmak,
- Şiddetle mücadele destek mekanizmalarında sunulan hizmetlerdeki sorunları görünür kılmak,
- İlgili kurumlara öneriler geliştirmek,
- Sürekli, sistematik, bağımsız bir izleme çalışmasını başlatmak,
- Türkiye'de toplumsal cinsiyet temelli, eşitsizliklere duyarlı bir katılımcı demokrasi anlayışının gelişmesi ve kurulmasına katkıda bulunmak,
- Yerelde var olan şiddetle mücadele mekanizmasının ilgili uluslararası standartlara ve bu standartların hayata geçirilmesi amacıyla oluşturduğu ulusal mevzuat ve yapıya uygun olup olmadığını ortaya koymak hedeflenmiştir.

İzleme çalışmasının kapsamı nasıl oluşturuldu?

İzleme raporumuz Van ve çevre illerden, 2022-2023 yılları içerisinde aldığımız başvuru verilerinden oluşturulmuştur. Ağırlıklı olarak Kürtçe konuşan toplulukların yaşadığı söz konusu kentler özelinde yapılan bu izleme çalışmasında, kadına yönelik erkek şiddeti ve ihlal edilen kadın hakları bu bağlam ve gerçeklik gözetilerek incelenmiştir. Bu haklar İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'yle tespit edilmiş haklar gibi temel haklar iken, kadının özgün statüsü dikkate alınarak kadına yönelik şiddeti önleme mekanizmalarınca gösterilen hakları da içermektedir. Yaşam hakkı, adalete erişim hakkı ve demokratik katılım hakkı bu haklardan bazılarıdır.

MEVCUT DURUM

Kadına yönelik şiddet, dünya nüfusunun yarısını temsil eden kadınların baskı altına alınması ve kontrol altında tutulmasını hedeflemekte ve kadınların var olan potansiyelinin gelişmesinin önündeki en büyük engellerdendir. Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık kadının insan haklarının ihlali anlamını taşımaktadır. Kadınların insan haklarının tanınması, korunması, kadınlara yönelik insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve bunlara yol açanların cezalandırılması devletlerin ulusal ve uluslararası düzenlemelerden kaynaklanan sorumlulukları arasındadır. Kadınlara karşı şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yükümlülüğü Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle tanımlanmıştır. Bu standartları ele alan en temel metinlerden CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'nin dayandığı ilkeler ulusal yasal çerçeveye de yansıtılmıştır. Kadınları şiddet ve ayrımcılıktan koruyan mekanizmaların uygulayıcıları olan yargı sistemi ve mensupları, ilgili kamu kurumlarının kadroları, kolluk, sağlık sistemi ve çalışanları ulusal ve uluslararası standartları ışığında kararlar almalı, görevlerini ve yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Yasal düzenlemelerin hayata geçirilebilmesi için uygulayıcılar tarafından bu düzenlemelerin ve dayandığı ilkelerin iyi anlaşılması ve benimsenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de, Kadın Hareketi'nin mücadelesiyle kadına yönelik şiddeti önlemeye ve şiddete maruz bırakılan kadınları korumaya yönelik olumlu yasal düzenlemeler yapılmasına karşın, yasaların uygulanmasında hala ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların temel kaynaklarının başında ise hükümet tasarrufunda gerçekleştirilen ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştıran söylem ve eylemler, yasaların uygulanmasını mümkün kılacak idari yapılanmanın hayata geçirilmemiş olması ve yasa uygulayıcılarının keyfi tutumlarının herhangi bir yaptırımla karşılaşmıyor olması yer almaktadır. Raporu hazırlayan kuruluş olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi ile sabitlenmiş vatandaşlık hakkı demokrasiye önemli bir darbe yaratan kayyum vali yönetimince yönetilen bir kentte izleme çalışması gerçekleştirilmiştir.

Raporda izleme ve değerlendirmede referans alınan hukuki düzenlemeler, Avrupa Konseyi Aile İçi Şiddetle ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Şiddet ile Mücadele Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 Sayılı Kanun), 5231 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 4721 Sayılı Medeni Kanun ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunudur.

Raporumuzda insan haklarının uluslararası alanda korunmasının önemi çeşitli düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Türkiye açısından Birleşmiş Milletler'in ve Avrupa Konseyi'nin oluşturduğu insan hakları koruma sistemleri büyük önem taşımaktadır. İnsan hakları belgelerinin bir kısmı açık şekilde kadına yönelik şiddete dair düzenlemeler içerirken, bir kısmı cinsiyete dayalı ayrımcılık yasağına ve kadın erkek eşitliğine ilişkin düzenlemeler içermektedir. Belgelerin bir kısmı ise temel metinler olmaları itibarıyla kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda yol gösterme niteliği taşımaktadır. Ulusal mevzuatta da kadın-erkek eşitliği ve kadına karşı şiddet ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Anayasa, Medeni Kanun, Ceza Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bunlar arasındaki başlıca düzenlemelerdir. Ulusal düzenlemelerde yer alan, kadına yönelik aile içi şiddet ve ayrımcılıkla mücadele ile ilgili kavramların çoğu temelini uluslararası sözleşmelerden almaktadır. Anayasa'nın 90. maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar iç hukukun birer parçasıdır. Bu düzenlemelerin yasalar ile aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda uluslararası antlaşma hükümleri esas alınır.

CEDAW Komitesi'nin 'Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet' başlığı altında Temmuz 2017'de kabul ettiği 35. Genel Tavsiye Kararı kadınlara yönelik şiddeti önlemenin devletler açısından uluslararası bir hukuk normu olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Genel Tavsiye Kararı, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, bazı durumlarda işkence kabul edilmesi ve doğurganlık haklarına yönelik kısıtlamaların da kadınlara yönelik şiddet olarak kabul edilmesi gibi farklılıkları ortaya koymaktadır. Genel tavsiye kararı bunun yanında özellikle kadına karşı şiddetin temelinde yatan sebeplere ve bu şiddetin önlenmesi için alınabilecek tedbirlere ilişkin olarak ayrıntılı açıklamalarda ve önerilerde bulunmaktadır.

Geçtiğimiz 2 yıl içerisinde Van'da 23 kadın erkek şiddetiyle öldürülürken sebebi bilinmeyen 18 yaşaltı 6 kadın ve 18 yaş üzeri 11 kadın intiharı gerçekleşmiştir. Fail erkeğin kamu güvenlik teşkilatı personeli olduğu 13 şiddet vakası izlenmiştir.²

Star Kadın Derneği, kendisine doğrudan başvuruda bulunulmasada yaşanan asimetrik şiddet ve kadın tacizi olaylarına müdahil olup dava takibi yaparak ve gündemleştirerek konu özelinde şiddet mekanizmalarını harekete geçirmeye çalışmaktadır.

2 <https://www.otekileringundemi.com/star-kadin-dernegi-yillik-raporunu-acikladi>

Jinnews Kadın Cinayetleri ve Şüpheli Ölüm Çetelesi 2023-2023

Bu 13 vaka doğrudan Derneğe başvurmamıştır. Ancak kamuoyuna yansıyan şiddet vakalarında doğrudan dayanışma içerisinde yer almaktayız. Dernek olarak yerelde yaşanan olayları gündemleştirmek ve bunun için bir dayanışma ağı kurmak için çalışmaktayız.

Önemli bir tanıklık olarak Uluslararası Af Örgütü'nün, Türkiye'deki kadınların gözetiminde maruz kaldıkları cinsel şiddete ilişkin raporunda³ paylaştığı aşağıdaki tespiti tekrar hatırlamakta fayda vardır:

"Her ne kadar Türkiye'deki bütün kadınlar şiddet riski altında olsalar da, Uluslararası Af Örgütü, belirli ayrımcılık kalıpları nedeniyle devlet görevlilerinin şiddetine maruz kalma konusunda, özellikle güneydoğu bölgesinde yaşayanlar olmak üzere Kürt kadınların ve hükümet ya da ordu için kabul edilemez siyasi görüşlere sahip kadınların daha yüksek bir risk altında olduğundan kaygı duymaktadır. Böyle bir şiddet, uluslararası güvencelere de bağlanmış olan işkence görmeme, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalmama hakkının ihlalidir. Yaşadıklarını anlatmaya cesaret eden kadınlar adalet elde etmekte son derece zorluk çekmekte ve hem devlet, hem de toplum tarafından susturulmaktadır."

Star Kadın Derneği bu şiddet vakalarını hak savunuculuğu kimliğiyle takip etmekte ve unutulmamasını sağlamaya çalışmaktadır. Destek mekanizmalarına erişim cinsiyet eşitliliğini gözetken aktif vatandaşlık katılımı ile mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitliği inşasında önemli bir dinamik olan aktif vatandaşlık katılımı ve bu bağlamda katılımcı demokrasinin mihenk taşı olan belediye hizmetlerine erişim, 2016 yılındaki (kayyum ataması 2019 yılında yapılan bir sonraki yerel seçimde devam etmiştir) kayyum atamaları ile önemli sekteye uğrarken, kadınların da aktif vatandaşlık katılım rollerinde travmatik düşümlere neden olduğu gözlemlenmiştir.

Türkiye'de sadece 145 kadın sığınma evi bulunmaktadır. 2016 yılında da mevcut Van Büyükşehir Belediyesi Kadın Politikaları Müdürlüğü'ne bağlı Rojin Yaşam Merkezi bünyesinde faaliyet yürüten sığınma evi kayyum yönetimi tarafından kapatılmıştır.⁴

3 <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiyekadinlara-yonelik-gozaltinda-cinsel-siddete-son>

4 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kayyim-kadin-siginma-evini-kapatti-653239>

YÖNTEM

Bu çalışma Eylül ve Ekim 2023 aylarını kapsayan çok kısa bir dönemde tamamlandı.

Çalışmanın ilk aşamasında bir izleme stratejisi yazıldı. Bu izleme stratejisine göre izlemenin temel hedefleri, izleme adımları ve yol haritası belirlendi.

Bu izleme çalışması kapsamında öncelikle bir masa başı çalışması yapıldı. Konu ile ilgili raporlar ve mevzuat taraması yapıldı. Van İli kadına yönelik şiddetle mücadele alanında mevcut durum bilgisi derlendi. İzlem çalışmasının temel bilgi kaynağını, Ocak 2022 ile Ekim 2023 tarihleri arasında Star Kadın Derneği'ne başvuran 115 kadının deneyimleri oluşturdu. Başvuru formlarının analizine ek olarak şiddete maruz bırakılanların deneyimlerinin aktarılacağı görüşme formu hazırlandı ve 10 kadınla yüz yüze görüşmeler yapıldı.

Sadece başvurular ve görüşme formları üzerinden veri analizi yapıldı. Bu çalışma, izlemenin ilk aşaması olarak kurgulandı. İkinci aşama olarak, ileriki dönemlerde kadına yönelik şiddetle mücadelede kurum izlemesi yapılması planlanmaktadır. Kısa bir dönemde gerçekleştirilen bu izleme çalışmasında veri toplama ve analiz döneminde bazı zorluklarla karşılaşıldı. Derinlemesine görüşmelere katılan katılımcıların şehir dışında yaşamaya devam etmiş olmaları görüşmecilere ulaşma konusunda yaşadığımız kısıtlılıklardan biridir.

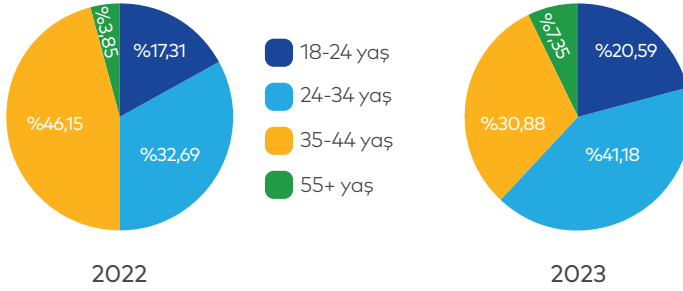
Rapor içerisinde danışanların hikayelerine yer verilse de danışanların hiçbir ayırt edici özelliğinden bahsedilmemiştir. Özel hayatın gizliliği ilkesinden dolayı raporda özel bilgi ve isimler verilmemiştir, bunun yanında kişilerin tanınabilme olasılığına karşı, yaşanmış hikayelerin aktarımında ayrıntıların kısıtlı tutulması tercih edilmiştir.

İZLEME BULGULARI

Bu izleme çalışması kapsamında Ocak 2022 ile Ekim 2023 tarihleri arasında Star Kadın Derneği'ne başvuran 115 kadının verileri analiz edildi.

Buna göre başvurucuların yaş aralığı, eğitim düzeyi, medeni durumu, şiddet faili ve başvuru sebebi verileri tablolarla sunulmuştur:

Başvuru Yaş Aralığı

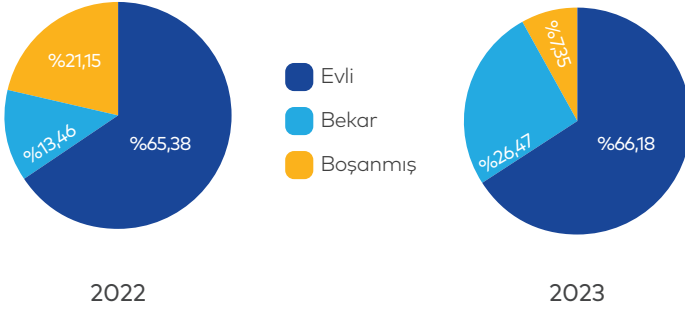
2022 yılında Derneğe başvuranların yarısından fazlasını 35-44 yaş grubu kadınlar oluştururken, 2023 yılında başvuranlar ağırlıklı olarak 24-34 yaş grubundadır.

Başvurucunun Eğitim Düzeyi

Hem 2022 hem 2023 yılında derneğe başvuran kadınların çoğunu okur-yazar olamayanlar oluşturmaktadır. Bu izleme çalışmasında bir kere daha kadınların eğitimde fırsat eşitsizliğinin köklenmiş bir sorun olduğunu görebilmekteyiz.

Başvurucunun Medeni Durumu

Star Kadın Derneği'ne başvuran kadınların çoğunluğu evlidir. 2023 yılı başvurularında bekar kadınların başvurusunda artış gözlemlenmiştir.

Şiddet Faili

2022 yılına oranla 2023 yılında evli olduğu erkek tarafından şiddete uğrayan başvuru sayısının arttığı gözlemlenmiştir.

Başvuru Sebebi

Şiddet, her zaman tek bir çeşit olarak görülmediğinden; çok katmanlı olması, güç eşitsizliklerine dayanması ve ilişkilerin içinde farklı metotlarla uygulanabilmesi sebebiyle 2022 ve 2023 yıllarında fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet biçimleri önemli ölçüde başvuru sebebini oluşturmaktadır.

Grafikte öne çıkan diğer bir artış ise maddi yardım talebinin 2023 yılındaki artışıdır. Ekonomik krizler ve güvensiz ekonomik politikalarının kadın yoksulluğunu derinleştirdiği gözlemlenmiştir.

Kadınlar derneğe başvurmaya nasıl karar verdi?

İzlem raporu kapsamında 10 kadınla yarı yapılandırılmış görüşme formları üzerinden yüz yüze görüşmeler de yapılmıştır.

Bu görüşmelerde derneğe başvuranların, başvuru kanalı yaş aralığına göre değişim göstermiştir. 24-34 yaş grubu sosyal medyadan derneğe ulaşmıştır, 34 yaş ve üzeri olan başvurucular ağırlıklı olarak mahalledeki atölyelere katılım ile dernekten haberdar olduğunu ifade edilmiştir.

Derneğe başvurma kararı alan başvurulardan birinin ifadesiyle;

"Tükenmişim ve yıllarca çocukların büyümesini beklemiştim. Kızım darp edildiğinde kurumunuza geldim ve kızıma olan desteğiniz ile başvurma gücü buldum".

Başvurucu kadınların kendini çıkmazda hissettiği son ana kadar başvurudan imtina ettiği gözlemlenmiştir. Kadınların yaşamın zorlukları ile doğrudan yüz yüze kalıp yapabilecek bir şeyin kalmadığı anda son bir umutla ile başvurdukları söylenebilir. Başvurma istekleri olsa da bunun maddi veya sosyal sebeplerle engellendiğini de ifade etmişlerdir. Buna örnek olarak; köyde yaşayan bir başvurucu, şehirde yaşayan ve dernekten haberdar olan bir arkadaşının önerisiyle dernekten daha önceden haberdar olduğunu ancak şehre ulaşımının sık olmaması, maddi olarak bunu

karşılıyacak kazancının yetersiz olması gibi sebepler ile başvurma kararını ertelediğini iletmiştir.

"Ben merkeze bağılı bir köydeyim, köyden Van merkeze köy minibüsleri ile sabah saatlerinde gidilebiliyor. Şimdi gelmek istesem bile büyük olum yanımda olmadan gelemem. Bu da iki kişilik yol ücret demek oluyor. Maalesef artık yol paraları çok fazla. Bu yüzden gelmedim."

Derneğe başvuruyu etkileyen görünürdeki diğer önemli bir sebep herhangi kamu kuruluşuna güvenin asgari düzeyin altında olmasıdır. Yaşanılan bu güvensizlik şöyle ifade edilmiştir.

"Polisi arayamazdım çünkü bu olayın etrafımızca duyulması benim için tehlikeliydi, bu yüzden derneklere ulaşmak istedim, sonra sizi bulunca da tek korkum şu kısıtlı olan arama hakkımı doğru yere mi kullanıyorum. İsmimin biraz değişik olması (isminin Kürtçe olduğunu iletiyor) bir derneğin bana yardım etmesini engeller mi diye korkmuştum."

Sivil toplum gönüllüsü ve hak savunucularına erişim konusunda yaşanan bu güvensizlik ve kültürel-yapısal şiddeti raporun ilerideki kısımlarında farklı izlelerde görmek mümkündür.

Yönlendirilen Kurumlar

2023 yılında adli yardım talepleri doğrultusunda Van Barosu'na yönlendirilenlerin sayısı artmıştır. Van ve çevre illerde sığınma evlerinin bulunmaması nedeniyle kadına yönelik şiddeti önleme mekanizmasında birinci basamak gibi çalışmakta olan ŞÖNİM'e yönlendirilen başvuru sayısı azalmıştır. Bu düşüşün altında yatan nedenler arasında, bu merkezlerin önleyici hizmetleri etkin sağlanamamasına bağılı olarak kadınların gitmek istememeleri yer almaktadır.

İzleme raporu kapsamında başvuru sahiplerinin bu soru karşısında kırsalda yaşıyorsa jandarmaya başvurmayı düşünse de sıklıkla bunun köy içinde ilerleyen süreçte

zorbalık görmelerine sebep olmasından çekindiklerini ifade ettiler. Ancak şiddet başvurusunda bulunan başvurucunun derneğe ulaşmadan önce sıklıkla polise sağlık kuruluşlarına gittiklerini görebilmekteyiz. Yine kırsaldaki başvurucuların dernekten önce sıklıkla gittiği ilk yer sağlık kuruluşlarıdır. Sosyal destek talebi olan başvurucuların ise önemli ölçüde Valilik, Belediye ve Kaymakamlık gibi idari birimlere başvurup dönüt alamadıkdan sonra derneğe geldiklerini görmekteyiz. Bunu, kadınların Van'da, kadına yönelik şiddetle mücadele sistemine erişimindeki önemli yapısal noksanlıklar kapsamında ele almaktayız.

Kadına yönelik şiddetin engellenmesinde başvuru mekanizmalarına erişimdeki önemli ve kritik olan diğer bir kısıtlılık ise kadınlara bu konuda alan açılmamasından ileri gelen yalnızlaşma, utanma ve şiddet failinin suçunu üstlenmedir. Bunu da kültürel şiddet⁵ olarak ifade edebiliriz. Yapısal noksanlık ve sakatlıkların sebep olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği dilemmasını başvuru yoluyla ilettiği:

"Kimseye ulaşamadım. Benim için çok zordu. Üniversite okumuştum dindar bir kimliğim vardı nereye başvursam geri eve geleceğimi biliyordum ve hem kendi ailem hem onun ailesi bana dünyayı cehenneme çevirebilirdi. Şehir dışında evliydim. Van'a gelmeyi bekledim bir şeyler yapmak için. Van'a gelince de doğrudan avukata gittim boşanmak için".

Şiddete maruz kalındığında ilk nereye ulaşıldı ve nasıl sonuçlandı?

Görüşmecilerin yaşadığı ilk şiddeti herhangi bir şekilde paylaşmadıklarını gözlemlemekle beraber, devamlılık olan ve birden fazla olan şiddet olaylarında başvurucuların KADES kullanma oranı oldukça düşük. 10 kadın ile yapılan yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmelerde yalnızca 1 kadının KADES uygulamasını kullandığını gözlemledik. Yine kırsalda olan kadının sosyal dinamikler ve erişim zorluğundan dolayı herhangi bir destek mekanizmasına erişimi olmadığını görebilmekteyiz. Kırsalda yaşayan kadınların destek mekanizmalarına erişimde başvuru yapabileceği bir vasıta olarak jandarmaya başvurunun mağdura güvenli yolak açmadığı gözlemlenebilir.

"Ben evliliğim ilk yıllarımdan beri kaynanamdan, eşimden kayınbiraderimden şiddet görüyorum. Hiçbir yere başvurmadım. Köye sadece jandarma geldiği için oraya söylemeye korkuyordum. Herkes duyar diye. Bir gün ambulansı çağırdım gebeyken sırtımdan şiddet görmüştüm onlar geldi. Onlara beni kurtarmaları için yalvardım ama bir şey yapmadılar bir şey indirdiler telefonuma (KADES uygulamasından bahsediyor) bir daha olursa bunu kullanabilirsin dediler."

5 Kültürel öz şiddet: bir kültürde doğrudan ve yapısal şiddeti meşru hale getiren, şiddete olan toleransı artıran buzdağının altında görünmez olan şiddet biçimidir.

Galtung, J. (1969). *Violence, Peace, and Peace Research*. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.

Ayrıca bkzn: Yapısal Şiddet: Özellikleri, Türleri ve Örnekleri
<https://tr.warbletoncouncil.org/violencia-estructural-4942>

Görüşme yaptığımız başvuru, darp raporu hakkında yönelttiğimiz soruya anadilde hizmet alamadığını belirtmiştir:

"...Ben çok küçük yaşta evlenmişim ve yediğim dayaklardan kurtulmak için bir gün kadın doğuma giderek derdimi anlatmak oradaki insanlardan destek aramak istiyordum. Hastaneye gittiğim sıra bana gelmişti, sonra oradaki doktor kürtçe bilmediğini söylediği için birlikte gittiğim görümcemi de içeriye çağırıldı. Tabi bende artık o planımı yapamadım. Artık çok çaresiz olduğumu anlamıştım. Sağlıkçıların bizim dilimizi bilmemesi çok zor..."

Kadınların anadil ihtiyacı bağlamında sembol haline gelen Fatma Altınmakas'ın şiddete maruz bırakıldığında başvuru mekanizmalarına ulaşmada yaşadığı anadil sorunu, kendini ifade etmesine imkan sağlanmaması ve kolluk güçleri tarafından yok sayılması, ilk günden bu dosyayı takip eden bir hak temelli örgüt olarak bize tekrar bu çalışmaların önemini hatırlatmıştır.

2023'te şiddet başvurusunda bulunanların darp raporu

2023 yılında şiddete uğramış başvuru sahiplerinin darp raporuna sahip olma oranlarında anlamlı bir düşüş izlenmektedir. 2023 yılındaki bu düşüşte derinleşen kadın yoksulluğundaki artış ve kadına yönelik şiddet mekanizması olarak anadilde hizmet alamamanın artışı gibi iki önemli etken öne çıkmaktadır.

Van'da sığınma evi olmadığı için ŞÖNİM'de kalan bir başvuru durumu şöyle anlatmıştır:

"Ben 6 hafta Van'daki ŞÖNİM'de kaldım. Tövbe olsun bir daha gitmem. Aynı odada 6 kadın kalıyorduk. Çok kirliydi her şey. Bina çok kötüydü. Yemekler çok kötüydü. Ben 6 hafta boyunca 1 kere psikolog gördüm o da bir erkekti ve sanki bizden nefret ediyordu. Ben aslında orda okuma yazma öğretirler diye düşünüyordum o bile yoktu. Bazı çok dindar kadınlar vardı onlar sohbet düzenliyordu oraya gidiyordum ama o da Türkçe oluyordu. Ben orada psikolojim bozulmadan çıkabildim diye şükür ediyorum."

Bunu takip ederek yaşanan şiddeti ileriye ve destek mekanizmasına taşımak isteyen kadınların ulaşım, anadilde hizmet, erişim mekanizmalarının hukuki inisiyatif değil kutsal aile mefhumuyla arabuluculuk yapmalarından çekinceleriyle engellendiği izlenmektedir. Kadın mücadelesinin filizlendiği ilk yerler olan kadınlar arası diyalogda hala sosyal sınıf, yaş tanımaksızın devam ettiğini ve mekanizmalara olan erişim engelini aşamayan her kadının bir diğer kadınla güçlendiğini görüşmecilerin ifadelerinden tanıklık ediyoruz:

"İlk uğradığımda feminist olan bir arkadaşşıma gittim. O da bana Star Kadın Derneği'nden ve Mor Çatı'dan bahsetti. Çok güçlendirici ve yalnız hissettirmeyen bir deneyimdi. Ama burası küçük bir şehir ve polis ve diğer kurumların hassas çalışmadığını bildiğim için o kurumlara başvurmam gerektiğini bilsemde başvurmadım ve gitmedim."

Haklar ve ilgili mekanizmalar hakkında bilgi düzeyi

Görüşülen kadınlar şiddete maruz kaldıkları sırada hakları ve ilgili mekanizmalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan 10 kadından 7'si daha önce bilgi sahibi olsalardı yıllar önce harekete geçeceklerini, bunca yıl şiddete maruz kalmayacaklarını söylemişlerdir. Çoğunluğu haklarının bilinmemesi ve doğru yönlendirilmemesi nedeniyle şiddette yıllarca katlanmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Görüşme yapılan kadınlar, şiddet durumunda başvurulacak mekanizmaları çok sonradan öğrendiklerini, bu mekanizmaları şiddete maruz kalmadan önce veya şiddeti yaşadıkları sırada biliyor olmanın hayatlarında çok şey değiştireceğini belirtmişlerdir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede mevcut mekanizmalar ve kurumlar sorulduğunda kadınlar, polise ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne başvurulabileceğini belirtmişlerdir. ŞÖNİM sorulduğunda "oraya gitmemeyi tercih ederim" diyen danışanlar çoğunlukta olmuştur. Bunların yanında sığınma evinin olmadığını söyleyerek bundan yakınmalarını ifade etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu izleme çalışması ile kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların mevcut hakları ve mevzuattan ne düzeyde haberdar olduğu tespit edilmeye çalışılmış ve bu mekanizmalara erişimleri konusu ele alınmıştır. Ayrıca, bu çalışma ile kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığa maruz kalınması halinde kadınların ilgili mekanizmalara başvuru süreçlerindeki sorunlar, başvurularının önündeki engeller incelenmiştir. Çalışmada, kadınların hak arayışı ve şiddeti önleme mekanizmalarının harekete geçirilmesi amacıyla hangi yolları izlenmesi gerektiğine yönelik bulgular da elde edilmeye çalışılmıştır.

İzleme raporu hazırlanırken Star Kadın Derneği olarak takip ettiğimiz kadına yönelik her türlü şiddet dosyasını, kadınların yaşadığı eşitsizliği incelerken tüm yoksunlukları ele almayı, özgün dinamik ve bölgesel dezavantajlılığı da görünür kılmanın sorumluluğunu taşıdık.

İstanbul Sözleşmesi'nden imzasını çeken hükümetin tasarrufu nedeni ile raporumuzda bulgularla da belirginleşen önemli bir veri, dezavantajlı gruptaki kadınların adalete erişim yollarının tıklandığını görülmüştür. Devletin uluslararası ve ulusal standartlara göre kurmak ve geliştirmekle sorumlu olduğu kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının Van'da yetersiz olduğu (sığınmaevinin kayyum belediye tarafından kapatılmış olması, İlde mevcut bir sığınmaevinin olmaması ve ŞÖNİM çalışmalarının bu anlamda yetersiz kalması) raporumuz öne çıkan en önemli sonuçlarından biridir.

Rapor bulgularının altını çizdiği diğer sonuçlar ise kadınları destek mekanizmalarıyla kurabilecekleri istikrarlı bir güven duygusunun kurulamayışı, kadınların hak talepleri için anadilde hizmet erişimlerinin olmaması ve derinleşen kadın yoksulluğudur.

BM Genel Sekreteri'nin BM Kadının Statüsü Komisyonunun 65'inci oturumunda sunduğu Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınlar ve kız çocuklarının güçlenmesi için kadınların kamusal hayata ve karar alma süreçlerine tam ve etkili katılımının sağlanması ve şiddetin ortadan kaldırılması (E/CN.6/2021/3) başlıklı raporu yakın tarihi sebebiyle baz alınarak tavsiyelerimizi yüksek bir sesle tekrar iletmek istiyoruz.

Öneriler

- CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere kadınların insan haklarının korunması amacıyla Türkiye'nin taraf olduğu veya olmadığı temel uluslararası düzenlemeler ve bu düzenlemeleri temel alan, başta 6284 sayılı Kanun olmak üzere yürürlükte olan ulusal mevzuat hükümleri Van'da bulunan kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları tarafından iyi anlaşılmalı, benimsenmeli ve uygulanmalıdır.
- Van'da bu alanda çalışan gerek kamu kurumlarında gerek sivil toplum kuruluşlarında, Kürtçe bilen uzmanlar çalıştırılmalıdır. Yine Van'da bu alanda çalışan kamu kurumlarının başvurucaya anadilde hizmet vermesi için servis hizmetleri oluşturulmalıdır.
- 6284 sayılı Kanun ve Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelikte yer alan hükümler Van'da kadınların şiddetten ve ayrımcılıktan korunmasından sorumlu kurumlar tarafından istisnasız uygulanmalıdır.
- Van'da idari, hukuki ve adli süreçler hızlı sonuçlanmalı, yargı sistemi ve mensupları ulusal düzenlemeleri uluslararası standartlar ışığında yorumlayıp uygulamalıdır.
- Van'da Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi kurumların çalışanlarına yönelik mevzuat ve doğru uygulamalarla ilgili yönlendirici atölyeler düzenlenmelidir. Bunun yanı sıra bu kurumlarda çalışanların hangi ilke, yaklaşım ve kapsamda çalışması gerektiğine ilişkin yönergelerde yer alan yetki, görev ve sorumlulukları net olarak belirlenmeli ve hatırlatılmalıdır.
- Kadınların ikincil travma yaşamamaları veya şikâyet sonrası yeni bir şiddet döngüsüne girmelerinin önüne geçmek için, kurumlar tarafından kadını şiddetten koruyacak kararların hiç beklemeden alınması gerekmektedir. Sosyal adaletin sağlanması için hukuki süreçlerin hızlanması gereklidir.
- Kadınlar kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarına erişim konusunda cesaretlendirilmelidir.
- Van'da kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin mekanizmaların ve ilgili hizmetlerin, birçok imkandan haberdar olamayan kırsal mahalle ve köylere tanıtılıp, kadınların haklarını öğrenmeleri ve cesaretlendirilmeleri gerekmektedir.

- ŞÖNİM Hakkında Yönetmelik'te tanımlandığı şekilde nitelikli personel istihdam edilmelidir.
- Kadına şiddet olaylarında fail olan kişilere yönelik odak gruplarla psiko-eğitimler verilmeli, eğitimde; şiddet, şiddeti besleyen etmenler, şiddetin hukuki ve sosyal sonuçlarıyla ilgili bilgilendirmelerin yapılması gereklidir. Kamu kurumları ve STK'larda kadına yönelik şiddet alanında çalışanların insan hakları eğitimleri almaları ve hak odaklı bakış açısına sahip bireylerin o birimlerde çalıştırılması ve mutlak liyakat ile görevlendirilmesi gerekmektedir.
- Sığınma evinde kalınan süre ve sonrası için, kadınların iş hayatına katılması için meslek eğitimlerine katılmaları sağlanmalıdır. Kadının çalışmasının önündeki engellerden ikincisini ortadan kaldırmak üzere kadınların çocuklarını bırakabilecekleri kreşlere veya çocuk dostu alanlara ücretsiz erişiminin sağlanması gerekmektedir. Sığınma evinden ayrıldıktan sonra risk altında bulunan kadınların yeniden hayat kurma aşamasında ev kirası, bebek bezi, maması, gıda ve faturalar açısından desteklenmesi gerekmektedir.
- Kadına yönelik her türlü şiddet vakalarında İstanbul Sözleşmesi'nde düzenlendiği gibi arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık süreçleri uygulanmamalı ve bunları yasaklamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirler alınmalıdır. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda da, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmiş olması önemlidir.
- Belediye Kanunu'na göre "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açabilirler. 2021 istatistiklerine göre nüfusu 862.757 olan Van'ın il merkezi ve ilçelerinde bu düzenlemeye göre sığınma evleri açılmalıdır.
- Kadına yönelik şiddet mekanizmalarında çalışan kolluk kuvvetlerinin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı altındaki tüm birimlerin, yargı mensuplarının, Aile Mahkemeleri ve adli yardım bürolarında çalışanların, sağlık çalışanlarının, şiddete uğramış olan kadının ve çocuğun üstün yararını gözeterek, ulusal düzenlemeler ve meslek ilkeleri çerçevesinde danışmanlık, hizmet ve yönlendirme sağlamaları gerekmektedir.

- ŞÖNİM'ler tarafından sığınma evlerinden ayrıldıktan sonra şiddet ortamına yeniden dönmemesi veya şiddete maruz kalmaması amacıyla kadınlara yönelik psikolojik destek ve psiko-eğitimler düzenlenmeli, kadınların kendi ayakları üzerinde durarak güçlenmesi hedeflenmelidir.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, ŞÖNİM'de yer alan kolluk birimleri gibi mekanizmalarda mutlaka ayrı görüşme odaları oluşturulmalıdır. ŞÖNİM'in ilgili yönetmelikte çerçevesi çizildiği şekilde fiziki koşullara ve donanımına sahip olması gerekmektedir.
- Van'da kadına ve çocuğa yönelik şiddet alanında çalışan kurum ve kuruluşların personeli kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla ilgili mutlaka hizmet içi eğitime alınmalı, bu alanda deneyimli uzmanlar çalıştırılmalıdır.
- Van'da bu alanda çalışan tüm kamu kurumları ve STK'lar arasında düzenli işbirliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.
- Van'da bu alanda çalışan tüm kurum ve kuruluşları tarafından, kadına yönelik şiddet mücadele mekanizmalarında çalışanları güçlendirmek, çalışanların ikincil travma yaşamasının önüne geçmek ve duyarsızlaşmayı önlemek için belli aralıklarla dinlenme ve motivasyon amaçlı çeşitli etkinlikler yapılmalıdır.
- Kurumlarda kadına yönelik alanında çalışan uzmanlara süpervizyon desteği sağlanmalıdır.

Van Star Kadın Derneği

Adres: Şerefiye Mahallesi Milli Egemenlik Caddesi
Karizma İş Merkezi No: 11 Kat: 4 Daire: 30 İpekyolu/Van

Telefon: 0501 365 14 65

E posta: strkdn65@gmail.com

Twitter: @DerneđiStar